

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

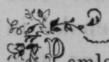
Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII.

V Ljubljani 15. marca 1868.

List 6.

Pomladanske cvetice.

1.	3.	5.
Pomlad spet razsiplje
Krasne dári svoje,
Spet cvetó cvetice,
Družba tičev poje.
Rádost zdaj kraljuje
V sencih vseh človeških,
Ni več čuti tožbe,
In ne zdihov težkih.
Vse ljudi, je pomlad
Kakor prerodila,
Menim, da vsa zemlja
V raj se je zmenila!	Tam na malem grobu
Mlada mati joka —
Cvética zemlja krije
Njenega otroka.
Vstavi vroče solze,
Mati tugopolna!
Lej, pomlád je tukaj,
In radóst vesoljna!
Bog nam dal je pomlad,
On vzel dete tvoje,
Ki zdaj, angelj, čaka
V nebu majke svoje!	Hajd! čez ramo torbo,
Palico pa v roke!
Iti čem na gore —
Jasne in visoke!
Verh najviše gore
Pa se bom ustavil,
Tù si 'z vej zelenih
Hišico napravil.
V hišici tej zračni
Bom vesel prebival,
Svetne reve zabil,
Sladki mir užival!
2.	4.	6.
Na zeleni trati
Suče se kardelo
Nežne, ljube dece
Urno in veselo.
Pojejo med plesom
Ustica mladinske
Sladke in nedolžne
Pesmice detinske.
Poj, le poj, mladina!
Lepe imaš dneve,
Srečne ure rajske,
Brez solzá in reve.	Ladija od bréga
Tam odriva v morje;
Jasno solnce sije,
Čisto je obzorje.
Vgoden veter piha
V jader platno belo;
Sèrce pa mornarja
Bije preveselo.
Kmali bo pozdravljaj
Góre v domovini,
Ki od nje je ločen
Térpel bolečine.	Delaj kakor mravlja,
Dokler si na sveti;
Kdor lenobo pase,
Vreden ni živeti!
Kar si umno sklenil,
Serčno zmir' izpelji,
Če tud' ne izide
Vselej ti po želji.
Če ni bila prava
Perva pot, bo druga;
Ak' češ biti mojster,
Bodi naj pred sluga!

7.

Matere ve ljube
 Našega naroda,
 Ki mu prisvetila
 Zlata je svoboda:
 Vzreajate sinove
 Ino hčere vaše,
 Da ti enkrat bramba
 Bodo zemlje naše!
 Bramba terdna, kot so
 Naše sive skale,
 Ki vremena sile
 Niso je razdjale!

8.

Solnce, zlato solnce,
 Zemlje krog obseva,
 Sèrce meni v persih
 Pa ljubav ogreva.
 V sèrcu ljubav vroča
 Mi gori za brate,
 Domovince blage,
 Rojstvo dobe zlate
 In za druge sine
 Naše očetnjave,
 In za hčere zale
 Drage majke Slave!

9.

Vaše hrabre djanja,
 Vé Slovenke zale,
 Bodo v naši zgodbi
 Večno lesketale.
 Tarbule se slava
 Večno bo svetila,
 Marulo zmir' v sèrcu
 Slava bo nosila.
 Kak branili devi
 Ti ste nam svobodo,
 Še z veseljem vnuki
 Pozni brali bodo.

J. Cimperman.

Učitelji in prijatelji šol, berite!

Mi ubogi, na toliko kosčikov razcepljeni Slovenci smo celó gledé šolskih knjig ločeni. Tù ti imamo za slovenske in slovensko-nemške šole abecednike, katekizme, in tù pa tam tudi še druge knjige, kjer že na prvem listu čitaš: „für Krain“ ali: „ausser Krain“. Zakaj neki ta ločitev, čemu ta separatizem (razdružljivost)?! So v ti ali uni deželici otroci manj ali bolj sposobni? Se uči v ti ali uni šoli drugi ali pravilnejši slovenski jezik? Ali se morda za to razdružljivostjo zakriva kaka — sebičnost? Bogme! Če se razkosani Slovenci še gledé šolskih knjig ne bodemo porazumeli, nego se le ločevali, tedaj z Bogom slovenska solidarnost (ki si tako le na slabih nogah), tedaj se le vtopi v svojih solzah majka Slava, tedaj verzimo z roke slovensko pero!! Ker si še iz ene šolske izbe v drugo nočemo podati bratovske roke, kako čemo po tem takem kedaj doseči, da si sežemo čez plan in dol v desnico?! Hočemo li, da nam bode kdo očital: vaši jezički si morajo prav malo podobni biti, ker še v prvih razredih različne šolske knjige rabiti morate? —

Drugič so naše šolske knjige pomanjkljive v marsikterem obziru. Naš slovensko-nemški abecednik „ausser Krain“, kojega pri nas na Koroškem rabimo („für Krain“ je boljši), ima hitro zloge s tremi ali celó štirimi pismeni*), besede so v zloge

*) Res, učenci se vadijo branja prvič na stenskih tablah, in piše se jim na deske; pa v knjižici, ki jo imajo tudi doma, so veliko manjša pismena,

pogosto nepravilno razdeljene, slov. berilnih spisov je premalo, nježni otroški starosti primerne vaje za urjenje pomnivosti (za učenje na pamet) manjkajo, kar je prav narobe; veliko pisnih pismen je tako samosvojno narejenih, da jih učencem v primer in posnemo ne moreš priporočati itd., itd., da se ti studi, to v roko vzeti.

Berila niso samo za to, da se učenci čitanja vadijo; nego iz beril se imajo tudi učiti nrave, potrebnih realnih znanosti in — pravilnega jezika. V zadnjem obziru pa naša berila zopet ne zadostujejo. Da omenim, preziraje obilnih tiskarnih pomot, samo to, da v naših berilih druživnik v ednini moškega in srednjega spola ima zmiraj končnico „am“, pridnevnikova končnica srednjega spola se v 1. pad. v množini ne vjema s končnico samostavnikovo itd. Janežičeva slovnica je sedaj menda občno vodilo za jezikoslovni nauk. Če je temu tako, zakaj se ne ravnamo po nji, in zakaj naša berila ne? Učenec, po ustmenih in spisnih vajah navajen na končnico „om“ itd., ti, n. pr. pogošto bere: z naukom, z nagovorom itd., suha derva, dobra vodila itd., v knjigi pa stoji: naukam itd, suhe itd. Moraš mu zdaj reči: krivo, pa vendar prav si bral; ali: obé končnici ste prav*); pa vendar je tako bolj prav, kakor vas jaz učim od tega, kakor vidite v knjigi; ali: to reč jaz bolj zastopim, nego tisti, ki je s cesarskim orlom na prvem listu zaznamovano knjigo spisal?!

Še marsikaj bi mogel omeniti; pa za danes naj veljá samo to: sedanja berila za ljudske šole v obče ne zadostujejo učnim (didaktičnim) tirjatvam.

Kako bi se dalo tù kaj poravnati? — Nasvetujem:

1) Učitelji naj med seboj pretresujejo vprašanja: Ali bi ne bilo vgodno, da bi rabili po vsem Slovenskem jednake šolske knjige, vsaj v nižjih razredih? — Kaj je pri sedanjih knjigah pomanjkljivega, in kako naj bi se bolje vredile?

2) V „Tovaršu“ naj se posamesni glasovi o ti zadevi zbirajo. „Več oči več vidi“.

kterih njih okó še ni dosti vajeno. Tudi je druga, podučevati samo en razred, in podučevati več razredov ob enem. Pis.

*) „am“ po navadnem selskem govoru. Če pa že imamo svoj posebni književni jezik, tako se pri spisovanji in v šoli tudi deržimo njegovih pravil, ne pa veških navad; ináče imamo „nepotrebno“ zmes. V obče pa je v naših berilih zastran jezika marsikaj treba piliti. Pis.

3) Smo to reč med seboj ustmeno in v „Tovaršu“ pisмено pretresli, potem naj septembra meseca v Ljubljani zboruje posebna skupščina učiteljev iz vseh slovenskih pokrajin. Zborovanja naj bi se vdeleževali tudi nekateri slov. jezikoslovci, prirodoznanci itd.*).

Prosimo, naj tudi drugi slov. časopisi naše misli slov. svetu naznaniti blagovolijo.

Novih abecednikov neobhodno potrebujemo, „pervo“ in „drugo“ berilo pa bi se moglo za sedaj morda samo nekaj popiliti.

Šolske knjige niso samo učencem, nego tudi učitelju voditelj. Kako hočemo po gručasti in kamenitni poti deca brez spotikljeja voditi, sami brez spotikljeja hoditi! Zatorej poravnajmo mi, ki poznamo in naj bolj občutimo pomanjkljivosti in potrebe, učencem in sebi prave poti. Na nogo tedaj, dragi bratje! Ne dvomimo pa tudi, da bodo šolske oblastnije, sprevidši, da nam je mar za šolski blagor, našim šolam preskerbele novih šolskih knjig — po naši osnovi. Srečo!

Ferd. Vigle.

Nauk naj ima dobro podlago!

Nobena reč ne shaja dobro, in se ne okrepuje brez prave, primerne podlage. Ako zidar stavi hišo, ji naj pred dela dobro podlago, ker brez nje bi se mu zidanje pred ali potlej podiralo, in njegov trud bi bil zastonj. Ko kmetovavec orje in obdeluje terdo ledino, skerbí, da ima nova njiva dobro podlago, to je: on umetno zbira vse moči, ki pospešujejo pravo rast in rodovitnost; pa tudi odpravlja z njive vse reči, ki nasprotujejo temu njegovemu namenu. Tako dela tudi sadjerejec, ki sadi mlada drevesca; tako ravná živinorejec, ki redí lepo živino, — in takó mora delati tudi učitelj, ki vzreja in podučuje nadepolno mladino. Kako pa naj se podučuje, da bo imel nauk dobro podlago?

Da bo imel nauk dobro podlago, naj se učitelj

1) sam za nauk vestno pripravlja. Če učitelj podučuje brez kakega načerta in brez dobrih vodil, se pri podučevanju nekako zaletuje in loví; ako tedaj sam nima dobro zbranega in

*) To zato, da se za terdno odločijo in vpeljejo pravi, občno veljavni tehnični izrazi.

vbranega tega, kar učencem pripoveduje, kako more potem od učencev tirjati, da bi ga radi poslušali in si njegov poverhni nauk dobro v glavo in v serce vtisnili?

2) Učitelj naj posebno pri prvem poduku počasi napreduje, in naj se tudi pozneje, kedar se pri podučevanju naprej pomika, še vedno ozira na prejšnje perve nauke.

3) Učitelj naj nikoli dalje ali naj sploh učencev ne podučuje v kaki stvari, dokler niso dobro razumeli in si zapomnili prejšnje, na katero se prihodnji nauki naslanjajo. Naj slabše je tako podučevanje, ki je pretergano, ali, ki skače od ene do druge stvari, ter nima nikjer prave korenine ali podlage.

4) Učitelj naj podučuje tako, da učencem kaže naj pred poglobitve dele kake stvari, in potem še le druge manj imenitne. So učitelji, ki pri podučevanju kako malo in prav malovredno ali postransko stvarico na dolgo in široko obdelujejo, ter tako nepotrebno zapravljajo dragi čas, katerega bi mogli obračati za druge bolj imenitne nauke.

5) Učitelj naj podučuje djansko, t. j. tako, da nauk učencem res kaj koristi; nikar pa naj jih ne podučuje le bolj za to, da bi se pri skušnji ali sploh pri starših z naučenjem bahal.

6) Učitelj naj se pri podučevanju ozira na vse okoliščine, ki ta ali uni nauk bolj ali manj čislajo ali potrebujejo. On naj podučuje dečke v nekterih zadevah drugače, kakor dekleta, v mestu nekoliko drugače, kakor na kmetih, pri obertnikih in kupcih nekaj drugače, kakor pri kmetovavcih i. t. d. P.

Stari in mladi Slovenec.

Večernja.

S. Večernja bi rad imel jaz v Vašem pomenu „officium vespertinum“, kakor juternja „officium matutinum“. Sedaj pravim večernica t. j. večerna zvezda ali pesem, molitev ali služba Božja pa le v množnem številu večernice.

O. Morebiti bi bilo dobro, da deželo na jutru ali na večeru imenuješ jutrenjo ali večerno deželo, stran, ne pa vzhodnjo, zahodnjo ali zapadno, kakor praviš tudi: poldnevna, poldanska, polnočna stran nam. južna, severna.

Vešti.

O. Vešti f. je meni res, natura, elementum, materia; cf. goth. vaihts.

S. Prav oveselil sem se te Vaše besede, ker je zelo potrebujem. Tolikrat sem v stiskavi, kako bi slovenski zaznamnjal nemške: Sache, „Natur, Element, Materie“ itd.! Metelko piše str. 79, da je občji iz ob in ostarelega vešč Sache, in str. 148 občina, občestvo iz ob in vešč. Ravno tako Jarnik: vešč, od tod občš, občšij communis, in občšina, ali navadno občina. Kopitar sicer pravi: „veščj gl. vešti f. res, videtur a vêtũ sermo, sicut germ. Sache a sagen et aliorum Slavorum, Pol. nempe et Carn. rêčj (verbum) usurpatum etiam pro re“. — Reč iz reči, si mislim, je lahko tudi drugega pomena. Da je le beseda moja, se tolažim, poprijel se je bom v kratkem ter pisal: več, več en itd., kakor piše n. pr. Čeh vec (Sache), in vecnice so mu naše rečnice (Realschulen).

O. Veštinũ t. j. naturalis, materialis, in veštũstvo essentia, materia.

S. Radosten berem v Vaših „Korenikah“ staroslovenskih: veščj res, obiščj communis, obeščjnikũ particeps cf. vêtũ, ker tudi ta je moja. Zdaj saj vém, da je tergovec „Wetsch“ Slovenec in se piše tako, ali ker ima na prodaj razne večj, ali ker zna prav večjati ali govoriti. Kar najdem v slovarju obiščj particeps z opombo: thema obi suff. štj scr. tja cf. ništj et domaštĩnũ, lat. omnis ex obnis itd. in — vse mi je upadlo, da sedaj ne vém, ali Vašo veštj — nsl. več — pozná kteri mojih rojakov, in ali se je smem spet polastiti ali ne?

Viděti.

O. V novoslovenščini je sedaj precej zmešnjava o tem glagolu. Eni pišejo videti, videl, videla kakor vedeti, vedel, vedela-o, eni pa viditi, vidil, vedil.

S. Sej imate tudi Vi zdaj vidětelj, vidětelĩnũ, zdaj vidětelj, vidětelĩnũ. Zakaj jaz raji pišem viditi, vediti, sem povedal Jezičn. I, 21. Da so to nekterim napake, me pač malo briga zlasti, dokler jih ne skažejo.

O. Kaj te neki mika iz tega glagola?

S. Mikajo me posebno oblike viděvati, vidati in vidovati videre, spectare, speculari, contemplari; vidok, in vidovnik testis, testis oculatus (Augenzeuge); in vist visus,

visten-na-o manifestus, kakor rabim že zavid in zavist, zavidati-ovati, zavistno.

Vina.

O. Vina je stsl. causa, accusatio, ansa, argumentum, let. vaina, rum. vinū culpa, vinovat reus.

S. Te mi je spet živo potreba sedanji čas, kadar me dolžijo in tožijo, da je strah!

O. Ali si pa ohranil kako pravico do nje?

S. Sej pravite, da je vina iz viti, nsl. viti, viniti, izviniti (verrenken), Gutsman izviti, ovinek itd. Toživni sklon imenujejo drugi Slovani tudi viniteljni accusativus.

O. Viniti, vinovati in vinovinovati je stsl. accusare, vinovatū, vinovīnikū, vinovīnū auctor, vinīnū reus, vinīstvo causa itd.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

§. 8. Voda.

Janez. Od kod pa pride, da je na zemlji voda?

Oče. Voda pade spod neba v dežji, snegu in toči.

J. Voda se pa vendar ne posuši, če tudi dolgo časa ni dežja.

O. Vode je veliko na zemlji, pod zemljo in v morji. Zemlja pa nikakor ne plava, kakor rušnja po vodi, marveč voda teče, kamor svet visi; kjer pa svet ni nagnjen in se voda ne more odtekati, pa stoji. Voda stoji v jarku, kar pomeni rov, ktereга si deževnik sam izkoplje. Luža je stoječa plitva voda, kakor se dostikrat po dežji steka in se kmali posuši; mlaka pomeni tudi stoječo vodo, pa tudi kraj, kjer je svet bolj moker. Več mlak skupej je pa mlakuža. V močvirji stoji kalna, zelenkasta voda; o suši se tudi nekoliko posuši. Če se pa voda po rovih odpelje, se pa močvirje vsuši. Lokva je stoječa voda, ki ima pritok in odtok. Umetno napravljena lokva je ribnik ali bajer (Weiher). Velika lokva je jezero. V morji je neznano veliko vode, ktera obdaja suho ali kopno zemljo, in voda ima več prostora po poveršji zemlje, kakor suha zemlja. Ta in vsi morski otoki se vzdigujejo nad morjem. Morska tla so tedaj naj nižja zemlja; na morskem obrežji je

pa suha zemlja. Zemljini rob poleg morskega obrežja je pa morski breg.

J. Kakošna so pa morska tla, in kakošno je na dnu morja?

O. Kolikor poznamo morja, so njegova tla ravno takošne, kakor po suhem. Versté se ravnine, griči in doline, gore in skale. Na dnu je grez ali blato, pesek, terdo kamenje ali skale; so tudi morske rastline in školjke. Otoki, ki se prikazujejo nad morjem, so naj višji verhovi ali herbti in grebeni morskih gor, ki se vzdigujejo iz dna morja.

J. Kaj pa pripovedujejo od morske globočine?

O. Globočina v morji ta je pa silo različna. Na nekterih krajih je morje tako plitvo, da se pesek in kamenje vidi. Brodniki se morajo varovati takih krajev, da jim barka na pesku ne obtiči. Na nekterih krajih je pa zopet tako globoko, da se še s plajbo (svinčenim globomerom) ne pride do dna. Kjer je morski breg splahnjen, so morska tla daleč v morje povežna ali vehasta, in morje je na takem kraji malo globoko ali plitvo. Kjer so bregovi stermin, tam pa tudi morska tla hitro nižé.

J. Kakašno barvo pa ima morje?

O. Morje, daleč od kopnega je tamno-zeleno višnjevo, bližje bregov pa je bolj svetlo. Kedar se dervijo na nebu tamni oblaki, je pepelnato; kedar je čisto brez vetra, se vidi v njem sinje nebo in ponoči krasno zvezdno nebo. Malokedaj pa je mirno; vetrovi in viharji zbujaajo valove, ki se vzdigujejo 24 čevljev visoko. Pri skalnatih bregovih, kjer se val na val kopiči, se vzdigujejo do 50 čevljev visoko. Morje je slano in se skoraj vedno giblje, in to vbrani, da se ne vsmradi. Od česa izvira, da je morje slano, to eni tako, drugi tako razlagajo. Morska voda je tudi tako zoperna, da jo živali in ljudje ne morejo piti. Potopljavci pravijo, da se v večji globočini gibanje morja tudi pri silnih viharjih ne pozná.

§. 9. Tekoča voda.

J. Od kod pa pride potok, ki teče mimo našega verta?

O. Ta potok izvira iz studencev ali vrelcev. Ti izvirajo na ravnem kakor v hribih, ali pritekajo, ko se led in sneg po hribih taja. Iz studencev, ki naprej tekó, postajajo potoki. Le malokedaj je en sam vir tako močan, da bi sam za se bil potok. Naj več izvirajo gorski viri tam, kjer se goltje in višji doli začenjajo. Več potokov naredi reko, in če se ta sama

ne izliva v morje, kar se zgodi le tam, kjer je morje blizo, in se potem imenuje primorska reka (Küstenfluss), pa priteka v večjo ali poglavitno reko. Imamo tedaj podreke (stranske reke) in poglavitne reke. Kjer pa imajo podreke zopet več pritokov, razločujemo naj bolje tako: Velika reka, podreka, pritok, stranski potok. Sava, n. pr. je podreka Donavi. Pritoki v Savo so: Ljublanica, Savinja, Kopa itd. Če pa savsko dolino za se pogledamo, je pa Sava tukaj poglavitna reka, Ljublanica njena podreka, pritok v Ljublanico pa Gradašica. Korita po dolih, kjer vode tekó, se imenujejo struge. Po zemljovidih je reka in vse stranske reke in pritoki so podobni drevesu o zimskem času z njegovimi vejami in vejicami. Reka in vsi njeni pritoki se imenuje rečje (Fluss-system), in dežela, po kateri in iz ktere tekó, se imenuje porečje ali vodotočje te ali une reke. Poveršje pri vodah se imenuje vodno zercalo, in daljava od njega do dna se imenuje globočina. Tudi v globokih vodah so plitvi kraji. Če je taka plitvina počes čez vodo, se imenuje potem brod. Globoka se imenuje sploh voda, če je globočēja od človeka. Če se more prebroditi, da se ne plava, se imenuje plitva. Če je reka 8 čevljev globoka, tako nosi manjše barke; če je globoka 20 čevljev, nosi morske barke.

§. 10. Povesje in morska visočina, stermeč (spad), (Gefälle).

J. Zakaj pa nekatere vode hitreje tekó, nekatere pa počasi?

O. Voda leze, dère, páda v slapovji; to naznanja hitri ali počasni tek vodá. V široki in splahnjeni strugi se voda bolj počasi ziblje, kakor v ozki in stisnjeni, in tudi splahnjena in globoka voda bi stala, ko bi struga ne visela. Kolikor bolj tedaj struga visi, toliko hitreje teče voda, toliko večji ali manjši stermeč ima. Stermeč pové, kolike različne visokosti sta dva kraja, ktera reka preteka. Pravimo, n. pr.: reka ima na tem kraju toliko in toliko stopinj, toliko čevljev ali palcev stermeča. Če tedaj reka preteka večje ali manjši povesje (Abdachung), če tedaj dère po nagnjenem gorskem dolu, ali če leze po ravnini, je njeni stermeč večji ali manjši. Stermeč pri gorskih vodah je toliki, da padajo. Reka, ki prehití v enem trenutku 6 čevljev, je zeló dereča, in če ima na dve sto čevljev le en čevlj stermeča, se tam ne more navkreber voziti.

Od nekoliko rek so že merili stermec. Pozvediti se pa mora naj prej, koliko nad morjem so nekteri kraji pri reki; morje je naj nižja ploskev (Fläche), od ktere mislimo, da sega naravnost noter do izvira reke. Če se tedaj visočina teh krajev zmeri in se primerja z dozdevno morsko čerto, pa pravimo, reka ima toliko morske visokosti.

Beseda morska visočina (Seehöhe) se tudi imenuje brezobzirna (absolutna) visočina. Če n. pr. merim stolp, pravim: vzdiguje se toliko in toliko čevljev nad krajem, v katerem stojim. Ravno tako tudi lahko rečem od gorskega veršača, da se vzdiguje toliko čevljev nad dolino. Taka visočina se pa imenuje ozirna (relativna) visočina, kajti če jo merim od drugega kraja, bo pa drugačna. Če pa merim visočino nad morjem, se pa imenuje absolutna.

(Dalje prih.)

Spodbudna pisma.

IV. Pismo.

Bratje! ako spoznamo svoje napake, in si jih odkrivamo: s tem zelo koristimo eden drugemu.

Preljubi moj!

Vprašas me, kako morem jaz v učiteljskem stanu, ki ima toliko sitnosti in težav, tako zadovoljno živeti. — Na to tvoje vprašanje ti to le odgovorjam: Jaz sem si učiteljski stan izvolil ne iz kake sebičnosti, ali zato, da bi v njem zložno živel, temuč z edino tem namenom, ker se mi je ta stan zdel prav lep in imeniten. Kaj more biti lepšega, ko nedolžne otročiče podučevati! Če imam tedaj kterikrat kaj poterpeti in moram kako sitnost prenašati, si mislim: „Vsak stan ima svoje nadloge“. Kar morem, si prizadevam, da svoje dolžnosti zvesto spolnujem, in tako z božjo pomočjo prav zadovoljno delam in se trudim za blagor mladega zaroda. Nikdar se še nisem pokesal, da sem učitelj. Tudi ti, ljubi moj, bodi zadovoljen v svojem stanu, in nikar vedno ne zdihuj in ne misli, da ne moreš v učiteljskem stanu kaj prida storiti. Pridno delaj! Pridnemu delavcu ni nikoli dolg čas, in delo se mu vedno bolj priljubuje. Pri delu je dolg čas, in je nezadovoljen le tisti, ki svoje delo zanikerno opravlja. — Pišeš mi, da tudi bereš in bereš, pa da nič ne poznaš, da bi ti branje kaj koristilo. Veš

kaj, vidim, da si ti precej izberčen in nepočakan. Le poglej, kako je zunaj po svetu! Sedaj bodo drevesa jela kmali poganjati in cveteti, vendar ne takrat, kedar boš ti pričakoval; morda boš tudi tù že nevoljen, da moraš na cvetje tako dolgo čakati. Narava vedno napreduje, toda tako, da ti tega ne vidiš in še ne zapaziš. Tako je bilo tudi pri tebi samemu. Bil si majhen deček, pa si prirastel do verha, akoravno nisi nikoli čutil, kdaj in kako si rastel. Glej, tako je tudi pri branji in sploh pri izobraževanju: človek napreduje, in ne vé, kako in kdaj. Praviš tudi: „Več ko berem, manj vem!“ To pa ne more biti; iz tvojih pisem vidim, da napreduješ, ker sedaj že spoznaš, da ti je treba boljše omike, da si se do sedaj še malo učil itd. Včasih si rekel: „Jaz sem zadosti učen za svoj stan!“ Pregovor pravi: „Visoko glavo nosi prazen klas, poln pa se k tlam priklanja“. Te besede, ljubi moj, bi se dale tudi na te obrniti. Vem pa da sedaj drugače misliš o sebi, nego si včasih mislil. Torej le poterpi in bodi jako marljiv, in videl boš, kako lepo boš napredoval v svojem stanu. Poterpežljivosti in stanovitnosti nam je treba, potem pa vse lahko izveršimo, kar le hočemo. Miška počasi in prav poterpežljivo gloda terdi oreh, in plačilo ji je zato, da dobí sladko orehovo jederce. Znana ti je tudi lepa povest o šolarju, ki je bil jako terde glave. Tožil je to večkrat svoji materi. Mati pa ga je vedno spodbujala, da naj bo priden. Sin sluša dobro mater, in tako pridno se potem uči, da je eden iz med prvih učencev v šoli. Pridnost vse premaga! — Tudi me prosiš, ljubi moj, da bi ti posodil knjigi: „Občna povestnica“, in pa „Vertovčevo kemijo!“ Prav rad ti postrežem o tem; in če kaj drugega potrebuješ, le povej mi, sej si že menda prepričan, da sem

tvoj pravi prijatelj

Ivan Zarnik.

Koristne reči.

Začetni organi rastlin.

Spisal B. Terzinski.

Naj bistvenejši začetni organi, iz katerih so rastline sestavljene, so pregradki (Zellen), ki so pri različnosti v obliki velikosti, legi in snovi naj nezloženeje vstvarjeni. Ti so namreč

majhne posodice, ktere so obdane s tanko mrenico, ki nikjer ni odperta, tako da jih lahko zapertim vrečicam prienačimo.

Več pregradkov vkup imenujemo piskričasto pletenino (Zellengewebe), katerih pri popolniših rastlinah ne najdemo.

Pri naj nižjih oddelkih rastlin, n. pr. pri gobah, so le posamne verste pregradkov; te pa delajo samostalne stvari, kakor postavim pri plesnjevih rečeh. Vsaki utrikel je tukaj le en pregradek, in vsak tak pregradek se mora za se razvijati in sad roditi. Lahko se tedaj reče, da je taka rastlina iz več manjih sestavljena.

So tudi rastline, kjer pregradki, ki eden pri drugem stojé, in iz enega in istega vira hranilni sok serkajo, vendar različne snove rodé. Naj nepopolniše rastline so iz enakomerno piskričaste platenine sestavljene, to je, njihovi pregradki so si, ali enaki, ali podobni; pri popolniših rastlinah pa imamo pregradke različnih oblik. Posebno moramo paziti na podolgaste pregradke, kajti ti so, ki z neobčudljivo hitrostjo hranilni sok po vsi rastlini pošiljajo. Imamo pa pri teh rastlinah med pregradki še druge začetne organe, ktere rastlinoslovci krogaste posodice ali krogaste cevke imenujejo in so posebno v preteklem stoletji mislili, da so naj imenitniši začetni organi. V sedanjem času so krogaste cevke svojo imenitnost zgubile. Učeni rastlinoslovec Meyen je dokazal, da spadajo te cevke v tisti oddelek začetnih organov, kakor pregradki; krogaste cevke so tedaj posebno prenarejeni pregradki.

Pri tako velikem številu popolnih rastlin, dobí se pri natančnem preiskovanji, med pregradki še poseben razred začetnih organov. Ti so v skupni sistemi več posodic, katerih vsaka ima nek sok v sebi, ki se po gostosti in barvi navadno očividno od soka, ki je v pregradkih, razloči in ktereга pod imenom mleček poznamo. To cevstvo z obsežkom se lahko primerja z žilami pri živalih.

Iz dozdaј povedanega se razvidi, da so pregradki naj imenitniši organi pri rastlini; kajti vsaka rastlina naj pred pregradke naredí, in v njih se pozneje različni snovi, ki so za hrano živali in rastlin jako znameniti, predstavljajo in kopičijo.

Gledati moramo tedaj na tanko na lego, obsežek in nastanek pregradkov, kajti le po natančnem preiskovanji teh reči si bomo še le življenje rastline predstaviti mogli. Ze današnji

dan smo z mikroskopom veliko teh reči pozvedeli, tako, postavim, da delalnost, ki je v rastlini, berž ko ne v vseh razpletkih po teku krogastih cevč hodi, tako pri razpletku nezloženih začetnih organov, kakor pri razpletku sestavljenih.

Ne, da bi kdo mislil, da je to, kar smo sedaj povedali, le prazna teorija, ne; te nove iznajdbe rastlinske fiziologije so bile v botaniko sprejete še le potem, ko je več rastlinoslovcev, ki so se po preiskavanji resnice prepričali, to poterdilo.

P a š n i k.

Nekaj o pripravi učiteljivi za nauk. O tem je naš „Tovars“ sicer že nekolikokrat besedo spregovoril, vendar, ker pa tudi rad važne in koristne stvari večkrat povdarja, bi morda ne bilo napačno, ako o toliki potrebni pripravi za nauk še ktero reče, timbolj, ker se še vedno nahajajo sim ter tje učitelji, ki se ne pripravljajo na poduk tako, kakor bi bilo treba. Brez priprave se šolski nauki versté neredno in nemetodično, in se ne more podučevati po stopinjah od razumljivega do težjega, od prostega do bolj sestavljenega. Tako se pa otrok včasih sicer mnogo šolskega gradiva nauči, pa pravega zaumena o tem vendar nima. Nasledek takega poduka pa je, da se otroci nedostojno izobražujejo. Otroci pozabijo iz šole izstopivši, kmali še to, kar so se naučili. Če pa učitelj skerbi, da se naj pred otroški um dobro izobrazí, postanejo potem otroci zmožni, da se lahko učé raznih vednosti. Gotova resnica je tedaj, če učitelj hoče z otroci to doseči, kar šola od njega tirja, je neogibno potrebno, da se na vsako učilno uro prav pridno pripravlja; vsaj brez priprave ne more biti noben nauk mikaven in koristen; učenci so pa zraven raztreseni in nepazljivi, a učitelj se jezi in kaznuje, včasih celó po krivici. Kako potrebna tedaj je priprava!

Priprava pa je dvojna, splošna in posebna. Splošna je, če si učitelj za celega polleta odloči šolsko tvarino, in jo umno vreduje. Gledé na razne okoliščine se vé, si jo mora marsikteri učitelj tudi mnogoverstno spremenjevati. Dotična tvarina se pa potem razdeluje na mesece, tedne in dneve, ter se s primernimi pismenimi vajami združuje. Čas za to je naj bolj pripraven o počitnicah. Poleg tega se je treba na vsako učilno uro

prav pridno pripravljati, in to bi bila posebna priprava. Potem je poduk mikaven in budiven, ter koristi otrokom, da se za življenje izobražujejo in pripravljajo. *J. Gantar.*

Učitelj je zdravnik. Zdravnik mora človeško telo dobro poznati; pa tudi to mora dobro vediti, ktero zdravilo je zoper to ali uno bolezen in kaj je temu, kaj unemu bolniku bolj tečno in primerno. Tudi učitelj dela tako pri vzrejevanji nježne mladine. On mora skerbno opazovati vse dušne in telesne zmožnosti in nagnjenja pri otrocih, in kedar jih pozná, se mora pri vzrejevanji po tem ravnati. Zdravnik se mora veliko uriti in mora zraven svojih dobrih skušenj tudi vediti, kako je to ali uno zdravilo, to ali uno ravnanje pri tem in unem bolniku dobro ali slabo shajalo itd. Tudi učitelj mora zraven tega, da vedno poskuša, kaj bi bilo pri vzrejevanji boljšega, se tudi ozirati na skušnje drugih svojih verlih verstnikov. On mora rad brati dobre pedagoške knjige in časopise in se pečati z vsem tem, kar mu tekne pri njegovem važnem opravilu. *Fr. L.*

Dobri sklepi. V učiteljski stan me je Bog poklical. Imenitna naloga mi je izročena. Iz revnih, nevednih in nezmožnih nedolžnih otročičev moram izrežati dobre kristijane in zveste državljane. Trikrat blagor mi, ako to nalogo dobro in vestno spolnujem; pa tudi gorjé mi, ako zanemarjana svoje imenitne dolžnosti! Daj mi Bog, da bom vedno zvest delavec v tvojem vinogradu!

Prizadeval si bom, da si za svoj stan pridobivam potrebnih vednosti. Bral bom torej koristne knjige in časopise, ki učé v pravi izreji. Rad bom poslušal in sprejemal modre svéte prednikov in prijateljev. Čim bolj izobražujem sebe, tim lože bom spolnoval svoje dolžnosti. Vedno bom imel pred očmi, da še vse premalo vem, kajti veliko mi je potrebno vediti. — Kaj dobrega ne bom bral samo enkrat, temuč tolíkorkrat, kolikorkrat mi bo tega treba.

Brati, pa pazno brati je potrebno posebno učitelju, da more potem druge učiti. Ne bo me kaka reč bolj veselila, kakor, kedar bom med nedolžnimi otročiči, sej se tudi kmetovavec kaj rad sprehaja po obdelanem žitnem polji, in je zeló vesel, ako vidi, da mu polje obeta bogato žetev. Srečnega se štejem, da me je Bog poklical v učiteljski stan, vem, da lahko veliko dobrega storim, in da me za to čaka dobro plačilo. Do svojega poslednjega trenutka bom tedaj svoje dolžnosti na tanko spolnoval.

Učiteljevo veselje. Kaj je učiteljevo veselje? Morda to, da se mora dan za dnevom z nevednostjo in surovostjo svojih nepokojnih učencev in učenk vojskovati! — Ali morda to je veselje učiteljevo, da pri vsem tem, ko se dan na dan trudi in potí, mora včasí želodec pod rebra v gostije djati, kakor pravi naš pesnik Vodnik?

Ali je veselje učiteljevo to, da mu nevedni in nehvaležni svet njegov trud večkrat prav grenko plačuje z zarobljenimi besedami in neprijetnim obnašanjem? — Kje je torej učiteljevo veselje?

Le počasi, ljubi moj sobrat. Učiteljevo veselje je vse drugej, nego ga ti iščeš! Poslušaj, povem ti, kje je domá učiteljevo veselje. V šoli, v sredi ljubih učencev, naj učitelj išče svojega veselja. Ako vidim, da učenci moje nauke zvesto poslušajo in si jih globoko v serce vtiskujejo, je to zelo veselo za me, ki svoje učence priserčno ljubim. In ko otroci previdijo, da jih imam rad, in da jim vse dobro želim in hočem, skazujejo tudi oni meni nasprotno ljubezen, kajti ljubezen rodi ljubezen, in to je zopet kaj veselo za me.

Dopisi in novice.

Iz beljaške okolice. — g — (Nova učiteljska družba.) Pred nekoliko dnevi se je v Beljaku zbralo nekaj učiteljev iz štirih dekanij, da so se posvetovali, ali bi ne bilo času primerno, da bi se napravila velika učiteljska družba za celo Koroško. Reklo se je: „Človek sam, dob posekan“. Namen nove družbe bo: 1) duševno izobraževanje udov in po tem povzdiga šolstva; 2) združeno močjo tišati na to, da se materijalno stanje učiteljev zboljša. Pravila družbe „Volksschule“ so se pretresla; večina §§. se je za dostojne poterdila, nekaj pa se jih je po okoliščinah izpustilo ali prestrojilo. Slednjič se izvoli odbor šestih udov, naj konečno pravila izdela, jih oblastnji podá, po dekanijah povabila k pristopu razpošlje in prvo občno skupščino razpiše. Vsako leto bo deta dva občna zbora: po veliki noči in o počitnicah. Vsaka dekanija si izvoli svojega „opravilnika“, ki ima želje, pritožbe itd. posamesnih učiteljev zapisovati in od časa do časa naznanovati stalnemu odboru v Beljaku, kateri vse vredi in potem obcnemu zboru predlaga. Posebnega plačila se ne odrajuje; samo resnični stroški se vsako leto posebej na družnike razdelé. Vstop se mora „pismeno“ odboru naznanjati. Sedanji začasni in izvoljeni odbor šteje sledeče gg. učitelje: Šolc-a v Beljaku, Grünwald-a v št. Martinu,

Vigele-ta v Štebnu, Benedikter-ja v Radenthein-u, Kreuzer-ja v Bleibergu in Seper-ja v št. Rupertu. — Nadjamo se, da namenjena družba ne bode stopila do cela v tiste liberalne (?) stopinje, ktere mi prav do golega poznamo. Da se to pa še manj zgoditi more, vdeležujmo se mi slov. učitelji na Koroškem prav obilno te družbe, bodimo enega duhá in sercá, ter — „das mässigende Element“, berzdovavni živelj. Precej, kakor deželna vlada družbina pravila poterdí, naznanim še kaj več o osnovi nove družbe „Tovaršu“ in — tovaršem. Z Bogom!*)

Iz Ternovega. Nekterim naročnikom „Lire Sionske.“ Tretje leto teče sedaj, kar sem bil začel izdajati „Liro Sionsko“; vendar pa ima še sedaj skoraj tretjina njenih naročnikov poravnati naročnino za njo. Primoran sem torej še enkrat opomniti, da jo vsaj sedaj vsi pošljejo do konca tega meseca, in me ne primorajo po drugi poti iskati svojega denarja, ali pa celó njih imena očitno naznanjati. Toliko, mislim, prevdari lahko vsak sam, ako že noče podpirati naše domače stvari, da je vsaj nepošteno, ako tirja poverh truda še materialne škode od onega, ki se trudi za njo. — Denar naj se mi pošilja z mojim napisom v Bistrice. (Post: Illirisch-Feistritz.) — Kdor bi še hotel imeti „L. S.“, jo lahko dobí za 2 gl. pri meni, ali pa pri gg. Giontini-tu in Lerherju v Ljubljani.

France Gerbic,
izdatelj „Lire Sionske“.

Iz Ljubljane. „Novice“ v l. 10. to-le pišejo: „Koliko nuje so „Novice“ imele že zlasti z vodstvom ljubljanske c. k. normalke zaradi pisave lastnih imen, to vedó vsi naši bralci; veliko let so s svojimi pridigami: „pišite slovenska lastna imena slovenski, nemška nemški!“ metale bob v steno, kajti ta pisava imela se je za rogove panslavizma! Zdaj pa nam je c. k. ministerstvo nauka pristopilo na pomoč in ukazalo, česar smo mi več let brez uspeha prosili. Ker sl. ministerstvo menda po zgodovini tolikoletni ne zaupa vsem normalkinim učiteljem, da bi bili zmožni slovenske pisave, je sporočilo to delo gospodom katehetom. Dobro!“ — „Laibacherica“ 10. t. m. piše, da je ravnatelj sam brez ukaza zapisnike dal bil gg. katehetoma. Tim bolje; nas prav veseli. — Povedala nam je tudi „Laibacherica“, da je c. kr. preparandovski učitelj g. Lesjak bil tisti, ki je „Uč. Tovarša“ gospodom bogoslovcem imenoval „ein primäres Blättchen“, in kaj si je pri tem tudi mislil. Kakor po stenografičnih spisih na tanko to pripoveduje. Naša celo brezimenna potožba je bila pohlevna, da pohlevniša ni mogla biti. „Laib.“ dopisniku, kateri jo zove „heftiger Ausfall“ in kateri pravi: „Hätte Herr Lesjak gesagt: Lesen Sie nur slovenische Zeitschriften und rühren Sie die deutschen nicht an, dann hätte er Gnade gefunden itd.“ — rečemo z dobro vestjo — dasi z g. Lesjakovimi besedami: „Leidenschaft schadet überall, am meisten itd.“

*) Prosimo!

Vredn.

Pridjana je postna pesem z napevom.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.

Postna.

(Peteroglasna.)

Moderato sostenuto.

Fr. Sr. Adamič.

Orgle.

Dest.
Sin.
Ped.

p

I. Sopran
II. Sopran
Alt.
Tenor.
Bas.

Alt.

p *f*

Daj mi, Je-zus, da žalujem Smert terp-

Bas.

p *p*

Orgle.

p *f* *Tutti.* *p* *f*

Sopr. I.

lje-nje ob - jo-kujem, K'si ga Jagnje ti prestal, Gre-he zbri-sal,

p
milost dal. Je - zus! daj, da tvo - je ra-ne Nas pre - su-ne-

jo krist-ja-ne, Smert terp-lje-nje pre-brit-kó, Nam po-moč

naj v smer-ti bo! Nam po-moč naj v smer-ti bo!

(Glej dalje v Potočnikovih bukvicah.)